ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ ALE EDUCAȚIEI DIN MEDIUL ORGANIZAT ȘI MEDIUL NEORGANIZAT

Daniela-Iulia STROESCU,
drd., Universitatea Pedagogică de Stat ,,Ion Creangă” din Chișinău.
ORCID: 0009-0000-6878-7004
E-mail: *stroescudaniela1981@gmail.com*

Rezumat. *Din perspectivă pedagogică, articolul cuprinde repere teoretice privind formele generale de educație formală, informală și nonformală, modul și cadrul de realizare la nivel macrostructural (sistem social, de educație și învățământ) analizat pe baza sistemului social global (ca sistem de educație) și sistemul de învățământ (ca ansamblu de instituții proiectate pentru realizarea educației); microstructural (ca proces de învățământ, situații și activități concrete de instruire și educație), conturate și analizate ca sistem de educație (sistem social global) și ca sistem de învățământ gratuit, deschis educației permanente și autoeducației). Elementele de convergență ale educației și învățământului extrașcolar (formal și nonformal) au obiective complementare, vizează obiective finale comune; îmbină elementele educației formale și nonformale și conferă originalitate educației, apreciază eficiența activităților extrașcolare și spijină performanța.*

Cuvinte-cheie: *educație formală, educație informală, educație nonformală, macrostructural, microstructural.*

CONVERGENCE ELEMENTS OF EDUCATION IN THE ORGANIZED ENVIRONMENT AND THE DISORGANIZED ENVIRONMENT

Summary. *From a pedagogical perspective, the article includes theoretical benchmarks regarding the general forms of formal, informal and non-formal education, the way and the framework for achieving it at the macrostructural level (social system, education and training) analyzed on the basis of the global social system (as an education system) and the education system (as a set of institutions designed to achieve education); microstructural (as an educational process, concrete training and education situations and activities), outlined and analyzed as an education system (global social system) and as a free education system, open to permanent education and self-education). Convergence elements of education and extra-curricular education (formal and non-formal) have complementary objectives, aim at common final objectives; combine the elements of formal and non-formal education and give originality to education, appreciate the efficiency of extra-curricular activities and support performance.*

Keywords: *formal education, informal education, non-formal education, macrostructural, microstructural.*

La modul general, educația reprezintă o activitate socială complexă care se bazează pe un set amplu de acțiuni și procese structurate și sistematizate într-o manieră specifică care să poată ajuta personalitatea umană să se dezvolte în concordanță cu

propriile așteptări, respectând cerințele societății de apartenență. Această activitate poate să includă trei forme generale de educație: formală, informală și nonformală, toate definind modul de realizare a educație și cadrul în care este realizată. Pe de o parte, educația este realizată și dezvoltată la nivel:

- *macrostructural* (ca sistem social, de educație și de învățământ) extins la scara întregii societăți, putând fi analizat pe baza *sistemului social global* (ca sistem de educație) realizat prin acțiuni și influențe pedagogice desfășurate la nivel de subsisteme sociale (politic, economic, cultural, comunitar) și *sistemul de învățământ* (ca ansamblu de instituții proiectate special pentru realizarea educației organizate);
- *microstructural* (ca proces de învățământ, situații și activități concrete de instruire și educație), conturate și analizate ca *sistem de educație* (sistem social global) și ca *sistem de învățământ* (din perspectiva instituțiilor și organizațiilor specializate pentru realizarea instruirii și educației, deschise pentru educație permanentă și autoeducație).

Educația formală se desfășoară într-un cadru organizat ,,în cadrul restrâns al sistemului de învățământ, conform programelor școlare, sub îndrumarea cadrelor didactice specializate (profesori de diferite specialități)”, (Sorin Cristea, 2022, p. 143), [3], se materializează într-o activitate amplă, complexă și cuprinzătoare care include acțiuni educative desfășurate cu intenționalitate ,,organizate și realizate în mod planificat, sistematic, în cadrul instituțiilor școlare și universități, prin intermediul sistemului de învățământ structurat și etapizat în trepte școlare și pe ani de studiu” (Cerghit, I., 1988, p. 27), [1]. Sintetizând, educația formală este instituționalizată și se bazează pe manuale școlare, planuri de învățământ și implică un sistem specializat de cadre didactice. Caracteristicile educației formale arată că acest tip de educație se realizează la nivelul instituțiilor de învățământ (de stat și particulare, recunoscute oficial), beneficiază de curriculum structurat, standardizat, cu obiective clare și adaptate vârstei și potențialului cognitiv al elevilor, realizează evaluări periodice și urmărește dezvoltarea competențelor profesionale și academice ale celor educați. Pentru atingerea acestui scop, educația formală are în vedere cunoașterea rezultatelor instructiv-educative, factorii care au determinat rezultatele stabilite cu ocazia evaluării și proiectarea unor strategii, metode și acțiuni care să asigure succesul școlar anticipat. Sistemul de învățământ poate fi definit:

- în sens *restrâns* (tradițional), ca fiind un ansamblu de instituții de educație, învățământ și cultură (școli, universități, centre de pregătire profesională) organizate de societate într-un spațiu și timp bine definite (Didactica Magna, 1657), [2];

- în *sens larg*, sistemul definește ansamblul organizațiilor școlare, în totalitatea lui incluzând absolut toate formele și nivelele de învățământ integrate în complexul de relații ale sistemului, are un caracter deschis și cuprinde toate instituțiile specializate în educație și actorii sociali aflați în relații de colaborare cu școala.

„Procesul de învățământ este subordonat sistemului de învățământ […], și reprezintă dimensiunea dinamică a procesului de învățământ”, (Sorin Cristea, 2022, pp. 145-146), [3]. Prin îndeplinirea *obiectivelor* (generale și specifice) ale procesului de învățământ, prin intermediul activităților de educație și instruire concretă, se pot realiza finalitățile sistemului de învățământ asigurându-se idealul educației și îndeplinirea scopurilor generale ale acesteia.

Educația informală poate fi definită ca fiind „totalitatea informațiilor neintenționate, difuze, eterogene, voluminoase sub raport calitativ cu care este confruntat individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic” (Cucoș, C.*Pedagogie*, 2006, p. 46), [4]. Desfășurându-se într-un cadru *neorganizat*, „*educația* este realizată într-o singură *formă*, ca *educație informală* [....]”,(Sorin Cristea, 2022, p. 143), [3], prin intermediul influențelor pedagogice neintenționate, spontane, accidentale, determinate de mediul *școlar* (climat, ambianță, comportamentul persoanelor implicate în educație, resursele umane și materiale disponibile) și mediul *social* (familie, grup de prieteni, specific religios, particularități culturale și economice ale comunității). Această formă de educație și instruire informală se află într-o *relație deschisă* cu experiențele elevului. Are o latură voluntară deoarece inițiativa acumulării de informații aparține elevului, deși are la bază un ansamblu de achiziții acumulate cu totul întâmplător și unele experiențe dobândite în mediul familial, mass-media, grupul de prieteni și alte surse de informație. În funcție de calitatea pozitivă/negativă a experiențelor, cadrele didactice trebuie să se implice pentru *valorificarea, completarea* sau *corectarea* acelor elemente care corespund sau nu educației și instruirii copilului. Pentru că educația este o activitate *psihosocială complexă*, în realizarea sa apar elemente care, pentru a fi valorificate eficient presupun „respectarea *normativității pedagogice* la nivel de *axiome*, care susțin *conceperea* corectă a activității de educație/instruire, și de *principii* de proiectare și realizare a activității de educație/instruire”, (*Ibidem*, p. 147), [3].

Educația nonformală este organizată într-un cadru organizat și deschis al sistemului de învățământ. Aceasta presupune desfășurarea unor activități și acțiuni pedagogice extrașcolare, desfășurate în conformitate cu anumite programe (altele decât cele școlare), acțiunile planificate în context școlar fiind desfășurate sub îndrumarea

cadrelor didactice specializate și ale altor actori specializați în educație nonformală în context extrașcolar (întâlniri cu poliția de circulație și poliția comunitară, jurişti, medici, sportivi etc., în cadrul unor programe de educație și sensibilizare a elevilor pentru respectarea ordinii și disciplinei comunitare, respectarea obligațiilor și a drepturilor copilului, pentru sănătate și dezvoltare fizică armonioasă).

Din perspectivă curriculară, instruirea nonformală vine în *completarea*, *aprofundarea*, *individualizarea* modurilor de realizare a *educației formale* fiind planificată pentru studiu individual, atribuirea unor teme pentru acasă, participarea la cercuri tematice sau alte activități specifice vieții școlare.

Atât educația, cât și învățământul desfășurate în afara școlii sunt opționale ori facultative și au importanță deosebită pentru dezvoltarea holistică a copilului, deoarece aduc cu ele noi elemente care completează și multiplică experiențele formale de natură educațională. În acest context, convergența produsă între unele elemente ale educației formale și elemente ale educației nonformale și informale au relevanță tot mai mare. Educația nonformală se desfășoară în afara ariei de competență a instituției școlare frecventate de elev, este structurată și organizată într-un cadru instituționalizat de tip familial, teatre, muzee, cercuri, biblioteci și altele, oferă posibilitatea efectuării unor activități organizate suplimentar sau complementar activităților desfășurate în sistemul formal, au un anumit nivel de structurare și exprimă intenționalitatea persoanei de a participa la acest tip de educație. Dintre activitățile care se înscriu în aria de competență a educației nonformale, amintim: activități de voluntariat, activarea în cadrul unor cluburi și cercuri tematice, cursuri de formare într-un anumit domeniu (TIC, programare), ateliere de creație și alte activități și programe care au în vedere dezvoltarea personală și socială a cursanților. Nu trebuie făcută confuzie între activitățile *extrașcolare* și *extracurriculare* deoarece, nu toate activitățile care se desfășoară complementar, suplimentar și în afara lecțiilor se pot raporta la educație nonformală, aceste două concepte nefiind sinonime.

Educația și învățământul realizat la nivel extrașcolar beneficiază de unele:

A) Elemente de Convergență, dintre care, vom face referință la următoarele:

- *Educația formală* și *educația nonformală* au obiective complementare, deci, nu se află într-un raport antagonic. Vrem să spunem că, între aceste două tipuri de educație există elemente complementare care vizează aceleași obiective finale, anume, formarea omului complet, capabil să se adapteze dinamcii sociale și apt să-și croiască un viitor prosper. Dacă educația formală are în sfera de competență transmiterea cunoștințelor teoretice și practice precum și formarea de competențe specifice unui anumit domeniu, educația nonformală se concentrează și pune accentul pe dezvoltarea unor abilități emoționale, sociale și practic-aplicative. Cadrul de referință

privind educația și învățământul extrașcolar scoate în evidență faptul că, de mai multe decenii funcționează în România un sistem de educație și învățământ nonformal care funcționează în cadrul Palatelor copiilor din fiecare municipiu, numărul acestora depășind 150 de unități, toate aflate sub coordonare a Inspectoratelor Școlare Județene și ale Municipiului București. Managementul acestor palate este asigurat de cadre didactice titulare, au finanțare de la ministerele de resort și consiliile locale și desfășoară o gamă largă de activități extrașcolare gratuite. Datorită autonomiei de funcționare a palatelor, aceste instituții au posibilitatea proiectării unor strategii eficiente de funcționare, monitorizează întreaga activitate recreativă și de performanță a elevilor, au posibilități adecvate de informare, motivare și comunicare cu toți factorii interesați. Din această perspectivă, managementul educațional al palatelor este un management al calității, analizat la nivel de curriculum, resurse umane și resurse tangibile. Datorită faptului că respondenții managementului acestor palate apreciază performanța izvorâtă din eficiența activităților extrașcolare de educație și învățare, spijinul activităților și performanțelor olimpice, mondiale și europene nu întârzie să apară. Educația și învățământul extrașcolar realizat prin intermediul palatelor copiilor este un sistem educațional deschis realizat în condițiile unei educații care îmbină elemente din educația formală cu elemente din educația nonformală, ceea ce îi conferă complementaritate și originalitate. Fiind un sistem de educație și învățământ gratuit, nu sunt probleme privind resursele umane, financiare, materiale și motivaționale care să conducă spre îndeplinirea obiectivelor.

B) Metode și tehnici de învățare. De cele mai multe ori, metodele și tehnicile de învățare formale aplicate elevilor nu le dezvoltă motivația unei participări active, pe când, în cazul educației nonformale este stimulată participarea activă, educația devine interactivă, centrată pe cursant și pe dobândirea de noi experiențe pozitive de învățare. Nu există o regulă strictă care să interzică combinarea unor elemente de învățare formală cu elemente de învățare nonformală și de aceea, integrarea unor elemente nonformale în educația formală poate aduce copilului beneficii importante, tocmai prin motivația pe care o declanșează. Este o modalitate nouă prin care elevul are oportunitatea să asimileze permanent cunoștințe noi și poate dezvolta aptitudini.

C) Flexibilitatea și adaptabilitatea educației și învățământului formal și nonformal. Una dintre caracteristicile importante ale educației și învățământului extracurricular o reprezintă nevoia de flexibilitate și adaptabilitate. Această caracteristică este specifică educației nonformale și vizează nu numai conținutul, ci și metodele de predare care motivează cursanții pentru a-și satisface interesele, tocmai prin această adaptare care permite cadrului didactic să se apropie cât mai mult de interesele și nevoile de învățare ale elevului. Putem spune că, există posibilitatea transferului de

flexibilitate și adaptabilitate a educației și în cazul educației formale. În acest caz, se poate avea în vedere personalizarea întregului curriculum sau numai a unor secvențe din curriculum, dar și a metodelor și a strategiilor de predare aplicate în anumite situații, astfel încât să aibă un răspuns adecvat necesităților pe care le are marea diversitate a lumii școlare.

D) Colaborare și parteneriate între diferiți actori educaționali. La nivelul instituțiilor de învățământ formal și nonformal se pot iniția parteneriate și acțiuni colaborative cu scopul de a-și valorifica în mod eficient punctele forte de care dispune fiecare tip de învățământ. În acest sens, pot fi dezvoltate parteneriate și activități de colaborare reprezentate de schimburi de experiență și bune practici, proiecte axate pe teme comune de interes, dezvoltarea unor resurse educaționale de interes comun etc.

Pentru a contura mai bine rolul activităților ce pot contribui la dezvoltarea profesională și personală a beneficiarilor de educație și învățământ extrașcolar putem aminti că, printre acestea se numără și:

- *jocuri educaționale* de strategie, aplicații interactive pentru învățarea unei limbi străine, puzz-le și multe altele care pot reprezenta metode de învățare motivantă, captivantă și distractivă;
- *ateliere practice și de creație*: de artă culinară, de creație a unor modele vestimentare care contribuie la dezvoltarea unor abilități de comunicare, dezvoltă încrederea în sine și asigură premisele unei învățări practice;
- *proiecte comunitare și de voluntariat* care implică în mod voluntar o persoană să desfășoare diverse activități cu caracter comunitar și care pot contribui substanțial la dezvoltarea unor abilități de gestionare eficientă a unor situații;
- *cursuri online și de e-learning* oferite prin intermediul unor platforme care pot contribui la dezvoltarea adaptabilității la ritmul, cerințele și preferințele lectorului, precum și la dezvoltarea personală;
- *improvizație și activități teatrale* care pot dezvolta abilități de creativitate, comunicare, poate crește încrederea în sine, poate da încredere persoanei să se adapteze eficient la situații noi;
- *activități extracurriculare* în domeniul cultural, artistic, sportiv ce aduc un plus de experiență participanților;
- *excursii și călătorii educaționale* prin care pot realiza o învățare interactivă din mai multe domenii: istorie, geografie, cultură și care îi pot oferi elevului o mai bună înțelegere a evenimentelor în cauză.

Aceste exemple extrașcolare prezentate demonstrază flexibilitatea, diversitatea și adaptabilitatea nonformală care aduce elemente de noutate în educația formală;

- *cecuri științifice* de robotică, inventică și astronomie care stimulează și dezvoltă pasiunea și curiozitatea pentru cunoaștere;
- *cursuri de poezie* și literatură la care se scriu și se recită poezii, se discută despre cărți, stimulând pasiunea participanților pentru scris și lectură.

În concluzie, convergența între educația formală, informală și nonformală își are avantajul/specificitatea că, prin migrarea și integrarea unor elemente din sfera educației nonformale și informale în sfera de acțiune formală poate contribui într-un mod esențial la dezvoltarea unui echilibru în pregătirea elevilor pentru viața activă. Aceste activități nonformale și informale oferă elevilor oportunitatea de a întâlni oameni noi, își dezvoltă abilitățile de relaționare, comunicare și socializare, învață lucruri noi care le pot folosi în viitor.

Beneficiile participării la activități nonformale sunt inimaginabil de mari. Pornind de la îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mentală, dezvoltarea ordinii și disciplinei de grup, adoptarea unui stil de viață activ, creșterea încrederii în capacitățile proprii și a stimei de sine, ajungând până la învățarea modului cum poate fi gestionat în mod eficient timpul liber.

Toate activitățile care vizează educația și instruirea (indiferent de modul și forma de realizare) au beneficiile și eficiența lor, toate lăsându-și amprenta asupra formării individuale ca personalitate distinctă și cu Eu propriu.

Referințe bibliografice:

1. CERGHIT I., VLĂSCEANU, L. *Curs de pedagogie*. București: Editura Universitatea din București,1988, 388 p. ISBN 978-973-30-2021-1.
2. COMENIUS, J., A. *Didactica magna*, 1657. Traducere, note, comentarii și studii realizate de Iosif Antohi. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970. 199 p. ISBN 978-973-30-2020-4. Disponibil: https://www.academia.edu/7516198/Jan_Amos_Comenius_Didactica_Magna,
3. CRISTEA, S. *Pedagogie. Teoria generală a educației.* București: Didactica Publishing House, 2022. 570 p. ISBN 978-606-048-487-5.
4. CUCOȘ, C. *Pedagogie*, Ediția a III-a. Iași, Polirom: 2000, 536 p. ISBN 973-683-542-1.